

EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİ İLE FORMASYON EĞİTİMİ ALAN FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE YÖNELİK ÖZ YETERLİK İNANÇLARI

SELF-EFFICACY BELIEFS OF STUDENTS WHO TAKE THE PEDAGOGIC TRAINING PROGRAM IN THE FACULTY OF ARTS AND SCIENCES AND STUDENTS IN THE EDUCATION FACULTY TOWARDS TEACHING PROFESSION

Metin ELKATMIŞ* , Murat DEMİRBAŞ, Nurcan ERTUĞRUL

Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Kırıkkale/Türkiye

Özet

Bu çalışmada, Eğitim Fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin, öğretmenliğe ilişkin mesleki öz yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. İlişkisel tarama modeli kapsamında düzenlenen çalışmaya toplam 338 öğrenci dahil edilmiştir. "Öğretmen Özyeterlik Ölçeği" (Teachers' Self Efficacy Scale) ile toplanan veriler SPSS istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, Eğitim Fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz yeterlik inançları arasında istatistiksel olarak bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Bunun yanında Eğitim Fakültesinde öğrenim gören erkek öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarının kızlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrenim türü ve öğretmenlik mesleğini seçme nedenleri bakımından ise, istatistiksel olarak bir farkın olmadığı görülmüştür. Yine formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öz yeterlik algılarının cinsiyete, öğrenim türüne göre farklılaşmadığı tespit edilen sonuçlar arasındadır.

Anahtar kelimeler: Öz yeterlik, öğretmen yetiştirme, formasyon eğitimi.

Abstract

The aim of this study is to compare self-efficacy beliefs of students who take the pedagogic training program in the Faculty of Arts and Sciences and students from Education Faculty towards to teaching profession in terms of a variety of variables. A total of 338 teachers were included in the study held as part of the relational model of screening. The data collected with measurement tool which name is Teachers' Self Efficacy Scale, were analyzed using SPSS statistical software. As a result, it is derived that there is no statistically significant difference between the self-efficacy beliefs of students who take the pedagogic training program in the Faculty of Arts and Sciences and students in the Education Faculty towards the teaching profession. In addition, teachers' self-efficacy perceptions of boys attending faculty of education were found to be higher than girls. However, the difference between reasons for choosing the teaching profession and day or night classes was not statistically significant. Moreover, it is identified that perceptions of self-efficacy pedagogic training students in the faculty of science do not differ as per gender and day or night classes.

Keywords: Self efficacy, teacher training, pedagogic training program.

* Yazar: metinelkatmis@hotmail.com

Giriş

İnsanlık tarihinin en eski işi olan öğretmenlik günümüzde uzmanlık gerektiren özel bir meslek haline gelmiştir. Meslek bilgisi, genel kültür bilgisi, konu alanı bilgisi gibi teknik donanımın yanı sıra mesleğe yatkınlık, mesleği sevmeye, isteme ve başarıya arzusu gibi bir takım kişisel özellikleri de gerektirmektedir. Tüm bu nitelikler iyi bir öğretmenin temel unsurlarını oluşturmaktadır. Ancak mesleğin gereklerini yerine getirmede söz konusu unsurlar kadar önemli olan diğer bir boyutta kişinin görev ve sorumluluklarını yapabileceğine olan inancı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü başarmak için bireylerin başta kendilerini bilmeleri, güvenmeleri ve inanmaları gerekmektedir. Bireylerin kendi yeterliklerine ilişkin algı ya da inançları literatürde öz yeterlik inancı, öz yeterlik algısı, algılanan öz yeterlik gibi farklı terimlerle ifade edilmekte ve teknik olarak “algılanan öz-yeterlik” denilmektedir (Senemoğlu, 1997).

İlk kez 1977’de Bandura tarafından ortaya atılan öz yeterlik kavramı kişinin sahip olduğu bilgi ve becerileri istenilen seviyeye ulaştırmak için kendi kapasitesine olan inancı olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1986; 1997; Linnenbrink ve Pintrich, 2003). Başka bir ifadeyle kişinin kendi yeterliklerine olan düşüncesi ya da kendini bilmesidir diyebiliriz. Sosyal öğrenme kuramının temel ilkelerinden olan öz-yeterlik, kişinin ilgili alanda kendi kapasitelerine güven duymaları gerektiği fikri üzerine kurulmuştur. Bir başka tanımda ise, bireyin gelecekte karşılaşılabileceği güç durumların üstesinden gelmede ne derecede başarılı olabileceğine ilişkin kendi hakkındaki yargısı ve inancıdır denilmektedir (Senemoğlu, 1997).

Araştırmalarda öz yeterliğin başarıyı yakalamada etkili olduğu ifade edilmektedir (Pajares, 1996; Ashton, Webb ve Doda, 1983). Pajares ve Schunk’unda (2001) ifade ettiği gibi insanlar başaramayacaklarına inanırlarsa, korkarlar ve o işi yapmaktan kaçınırlar. Şayet başaracaklarına inanırlarsa da o eylemi gerçekleştirmek için kararlılıkla üzerine giderler. Bu açıdan kendine güvenen bireylerin başarılı olma ihtimalleri her zaman daha yüksekken; öz yeterliği düşük olanlarında gerginlik, stres, memnuniyetsizlikle birlikte başarısız olma ya da hiç denememe olasılığı bulunmaktadır (Bandura, 1997). Schunk’a (2009) göre de yüksek öz yeterliğe sahip bireyler zorlukla karşılaştıklarında daha fazla çaba harcarlar ve gerekli becerilere sahip olduklarında mücadeleye daha fazla bağlı kalırlar. Bandura’da (1993) kendinden emin kişilerin, zor görevleri kaçınılması gereken tehditler olarak değil baş edilmesi gereken mücadeleler olarak algıladıklarını ve kendilerine zorlu hedefler belirleyip bu hedeflere ulaşmak için mücadele ettiklerini ifade etmektedir.

Öğretmenliğin zor ve emek gerektiren bir meslek olduğu, başarıya erişmek için de sabırlı ve özverili olunması gerektiği bu alanda çalışan hemen herkesin uzlaşa halinde olduğu bir husustur. Başarıyı elde etmede ise sunulan olanaklar, verilen destekler, oluşturulan iklim gibi dışsal faktörlerin yanı sıra sevgi, korku, nefret, ilgi, tutum, motivasyon ve öz yeterlik gibi içsel faktörlerde etkilidir. Öyle ki, kişinin davranışlarına yön vermesi açısından içsel faktörlerin dışsal faktörlere göre daha belirleyici olduğunu da söyleyebiliriz. Kavcar’a (2002) göre de meslek sevgisi, hizmet duygusu, meslek ruhu ve güdülenme (motivasyon) gibi içsel faktörler grubunun öğretmenlikte ayrı bir önemi vardır. Başka bir anlatımla öğrencilerin yetiştirilmesinde ve akademik başarılarında öğretmenlerin tutumları, inançları ve sınıf içi davranışları büyük önem taşımaktadır. Ayrıca tutum, inanç ve davranış arasında önemli bir etkileşim olduğu da bilinmektedir (Taşkın Can, Cantürk Günhan ve Öngel Erdal, 2005). Öğretmenin kendine olan inancı öğrencinin motivasyonu ve akademik başarısı üzerinde de etkili olabilecektir. Bu da kuşkusuz başarılı bir öğrenme ortamı ve sürecinin oluşmasına hizmet edecektir. Başka bir ifadeyle eğitimde başarının yakalanması için başta öğretmenin kendine inanması gerekmektedir diyebiliriz.

Geleceğin bireylerinin yetişmesinde sorumlu olan öğretmenlerin öz yeterlik inançları öğrencileri hem zihinsel hem de ruhsal açıdan doğrudan etkilemesi nedeniyle güncel bir çalışma alanı olmuş ve pek çok çalışmaya konu edilmiştir (Tschannen-Moran ve Woolfolk Hoy, 2001; Guskey ve Passaro, 1994). Genel olarak bu çalışmalara baktığımızda ilgili araştırmaların, belli alanlar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Pajares’e (1997) göre birinci grupta yer alan araştırmalar yeterlik inancı ile meslek seçim sürecine etkisi (özellikle de matematik ve fen bilgisi alanları içinde), ikinci grupta öğrencilerin öz-yeterlik inançları ile

ilişkili buldukları, akademik performans, başarı ve diğer motivasyonel yapıların (hedef oluşturma, model olma, problem çözme, kaygı, ödül, öz-düzenleme, çeşitli akademik performanslar vb.) incelenmesini içermektedir. Üçüncü grupta ise eğitim-öğretim uygulamaları ile çeşitli öğrenci çıktıları konu almaktadır (Akt: Çapri ve Çelikkaleli, 2008). Türkiye ölçeğinde de araştırmaların yönü bu doğrultuda gelişmiş, hem öğretmen (Üstüner, Demirtaş, Cömert ve Özer, 2009; Güvenç, 2011) hem de öğretmen adaylarının (Taşkın Can, Cantürk Günhan ve Öngel Erdal, 2005; Çakır, Kan ve Sünbül, 2006; Kahyaoğlu ve Yangın, 2007; Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Özdemir, 2008; Azar, 2010; Demirtaş, Cömert ve Özer, 2011) öz yeterlik inançları üzerine çok sayıda çalışma ortaya konmuştur. Ne var ki yapılan alan yazın taramasında doğrudan Eğitim ve Fen Edebiyat Fakültesi Formasyon programına katılan öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin belirlenmesini konu alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma kapsamında ise iki farklı lisans programından geçen öğretmen adaylarının mesleğe yönelik öz yeterlik inançları belirlenmeye çalışılmış ve bu inançlar üzerine öğretim türü, cinsiyet, mesleği tercih sebebi gibi farklı değişkenlerin etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır.

Öğretmen yetiştirme konusunda tartışmaların yapıldığı bir dönemde Eğitim Fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin mesleki yeterlik inançlarını ortaya koymak bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Zira öğretmen adaylarının mesleki yeterliklerine yönelik inancı ileride göstereceği başarıyı da doğrudan etkileme gücüne sahiptir. Alana katkı sağlayacağı düşünülen bulguların aynı zamanda yetkililere de fikir verecek nitelikte olması çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu kabulden hareketle aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır;

1. Eğitim Fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik puan ortalamaları arasında cinsiyet, öğrenim türü ve mesleği tercih sebebine göre anlamlı bir fark var mıdır?
3. Formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin, öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik puan ortalamaları arasında cinsiyet, öğrenim türü ve mesleği tercih sebebine göre anlamlı bir fark var mıdır?

Yöntem

Araştırmada, Eğitim Fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerin öğretmenliğe ilişkin mesleki yeterlilik inançlarını belirlemek amacıyla tarama modellerinden, karşılaştırma türünden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2011). Karşılaştırma türü ilişkisel tarama, denemesi olmayan fakat ona en yakın bir araştırma düzenidir. Karşılaştırma yolu ile ilişki belirlemede en az iki değişken vardır. Bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturulur, diğer (bağımlı) değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığına bakılır (Karasar, 2011).

Araştırmada çalışma grubunun belirlenmesinde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Burada ki temel ölçüt öğretmen adaylarının (hem Eğitim Fakültesi, hem de Fen Edebiyat Fakültesi öğrencileri) formasyon eğitimi almış olmaları olarak belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırma, 2011-2012 akademik yılı itibarıyla Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programında öğrenim gören son sınıf öğrencileri ile yine aynı üniversitede formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin fakülte, cinsiyet, öğrenim türü ve mesleği tercih sebeplerine göre dağılımları Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1.
Öğrencilerin Fakülte, Cinsiyet, Öğrenim Türü ve Mesleği Tercih Sebeplerine Göre Dağılımları

		<i>f</i>	<i>%</i>
<i>Cinsiyet</i>	Kız	252	74.6
	Erkek	86	25.4
<i>Fakülte</i>	Eğitim	190	56.2
	Fen Edebiyat	148	48.8
<i>Öğrenim Türü</i>	I. Öğretim	234	69.2
	II. Öğretim	104	30.8
<i>Meslek Tercih Sebebi</i>	Tesadüfen	33	9.8
	İş güvencesi nedeniyle	155	45.9
	Kendi isteğiyle	119	35.2
	Çevremin etkisiyle	11	3.3
	Ailemin istemesiyle	20	5.9
Toplam		338	100.0

Tablo 1 incelendiğinde, çalışmaya katılan 338 öğrencinin %74,6'sı (252 kişi) kız, %25,4'ü (86 kişi) ise erkektir. Öğrencilerin %56.2 si (190 kişi) eğitim fakültesine devam ederken, %48.8'i (148 kişi) formasyon eğitimi almaktadır. Öğrenciler öğrenim türüne göre değerlendirildiğinde %69.2'sinin (234 kişi) birinci, %30.8'inin ise (104 kişi) ikinci öğretim olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %45.9'u (155 kişi) öğretmenlik mesleğini iş güvencesi nedeniyle tercih ettiğini söylerken, %35.2'si (119 kişi) kendi isteğiyle, %9.8'i (33 kişi) tesadüfen, %5.9'u (20 kişi) aile ve % 3.3'ü (11 kişi) de çevre isteğiyle seçtiğini belirtmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmaya ilişkin veriler Tschannen–Moran ve Woolfolk–Hoy (2001) tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından yapılan “Öğretmen Özyeterlik Ölçeği”(Teachers' Self Efficacy Scale) kullanılarak elde edilmiştir. Toplam 24 maddeden oluşan ölçek “öğrenci katılımı”, “öğretim stratejileri” ve “sınıf yönetimi” olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin güvenirliği toplam öz-yeterlik puanı için .94, öğrenci katılımı için .87, öğretim stratejileri için .91, sınıf yönetimi için .90'dır (Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy, 2001). Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005)'nin Türkiye'de, öğretmen adayları üzerinde yaptıkları çalışmada ise güvenirlik değerlerini; toplam öz yeterlik puanı için .93, öğrenci katılımı için .82, öğretim stratejileri için .86, sınıf yönetimi için .84 olarak bulunmuştur. Elde edilen güvenirlik değerleri yüksek olduğu için, araştırmada ayrıca bir güvenirlik hesabı yapılmamıştır. Ölçekte yer alan maddeler, (1) “yetersiz”, (2) “çok az yeterli”, (3) “biraz yeterli”, (4) “oldukça yeterli” ve (5) “çok yeterli” olarak düzenlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 24, en yüksek puan ise 120'dir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2012 yılında, öz yeterlik ölçeğinin öğrencilere uygulanması ile elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada, veri toplama aracının 338 öğrenciye uygulanmasının ardından elde edilen veriler, SPSS 16.0 programıyla analiz edilmiştir. Araştırmada bağımsız değişken olarak, fakülte, cinsiyet, öğrenim türü

ve meslek tercih sebebi ele alınmıştır. Öğrencilerin fakülte, cinsiyet ve öğrenim türüne göre mesleki öz yeterlik inanç düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını araştırmak amacıyla ilişkisiz örneklem için t-testi, mesleği tercih sebebi açısından farklılığı araştırmak amacı ile de ilişkisiz örneklem için tek faktörlü ANOVA analizi kullanılmıştır. Gruplar arası farkı belirlemek üzere Post-Hoc karşılaştırmalı analiz tekniklerinden Scheffe testinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler için anlamlılık düzeyi “0,05” kabul edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Aşağıda, araştırmada yanıtı aranan sorular doğrultusunda elde edilen bulgular sırasıyla yer almaktadır.

1. Eğitim Fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin, öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inançlarının karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar Tablo 2 de yer almaktadır.

Tablo 2.

Eğitim Fakültesi Öğrencileri İle Formasyon Eğitimi Alan Fen Edebiyat Fakültesi Öğrencilerinin, Öğretmenlik Mesleği Öz Yeterlik İnanç Puanları İçin Bağımsız Örneklem t- Testi Sonucu

Fakülte	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Eğitim Fakültesi	190	91.63	10.91	336	.31	.757
Fen Edebiyat Fakültesi	148	91.27	10.63			

Tablo 2’ye göre Eğitim Fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin, öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik puan ortalamalarının anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(336)}=.31$, $p>.05$). Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öz yeterlik puan ortalamaları $\bar{X}=91.63$, Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin ise $\bar{X}=91.27$ dir. Bu durum her iki fakülte öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin aynı düzeyde öz yeterlik inancına sahip olduklarını göstermektedir.

2. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inançlarının cinsiyet, öğrenim türü ve mesleği tercih etme sebepleri açısından incelenmesine ilişkin sonuçlara tablo 3 ve 4’te yer verilmiştir.

Tablo 3.

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz Yeterlik Puan Ortalamalarının Cinsiyet ve Öğrenim Türüne Göre t- Testi Sonuçları

		N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Cinsiyet	Kız	127	90.47	10.72	188	2.10	.036
	Erkek	63	93.98	10.99			
Öğrenim Türü	Birinci öğretim	118	91.47	11.16	188	.262	.794
	İkinci öğretim	72	91.91	10.55			

Tablo 3’e göre, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(188)}=2.10$, $p<.05$). Erkek öğrencilerin mesleğe yönelik puan ortalamaları $\bar{X}=93.98$, kız öğrencilerin ise $\bar{X}=90.98$ dir. Bu bulgu, öğretmenlik mesleğine yönelik öz yeterlik ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha yüksek öz yeterlik inancına sahip oldukları şeklinde de yorumlanabilir.

Yine tablo 3'e göre Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik puan ortalamalarının öğrenim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t(188)=.262$, $p>.05$). Birinci öğretim öğrencilerinin öz yeterlilik puan ortalamaları $\bar{x}=91.47$, ikinci öğretim öğrencilerinin ise $\bar{x}=91.91$ ' dir. Bu durumda her iki öğrenim grubundaki öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin aynı düzeyde öz yeterlik inancına sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Tablo 4'te Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğini tercih etme nedenleri incelenmiştir.

Tablo 4.

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Mesleği Tercih Sebeplerine İlişkin Betimsel İstatistikleri ve Öz Yeterlik Puanlarının Mesleği Tercih Sebebine Göre Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları

Betimsel İstatistikler				Tek Faktörlü Anova Sonuçları					
Mesleği Tercih Sebepleri	N	\bar{x}	S	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	p
1. Tesadüfen	22	87.59	10.83	Gruplar Arası	593.26	4	148.31	1.25	.29
2. İş güvencesi nedeniyle	139	92.41	10.36						
3. Kendi isteğimle	16	89.31	14.45						
4. Çevremin etkisiyle	5	95.20	7.39	Gruplar İçi	21920.68	185	118.49		
5. Ailemin istemesiyle	8	91.75	13.46						
Toplam	190	91.63	10.91	Toplam	22513.94	189			

Tablo 4 incelendiğinde Eğitim Fakültesi öğrencilerinin mesleği tercih sebeplerine göre öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik puan ortalamalarının ve standart sapma değerlerinin farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Mesleği tesadüfen seçtiğini belirten öğrenciler en düşük öz yeterlik puan ortalamasına sahiptirler ($\bar{x}=87,59$). Kendi isteğiyle seçenlerin $\bar{x}=89,31$, Ailenin isteğiyle seçenlerin $\bar{x}=91,75$, iş güvencesi nedeniyle seçenlerin $\bar{x}=92,41$, ve çevre etkisiyle seçenlerin öz yeterlilik puan ortalaması $\bar{x}=95,20$ 'dir. Bu bulguların yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçlarına göre anlamlı bir fark oluşturmadığı belirlenmiştir ($F(4,185) =1.252$, $p>.05$). Duruma ilişkin, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri ile mesleğe yönelik öz yeterlik inançları arasında anlamlı fark olmadığı söylenebilir.

3. Formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inançlarının cinsiyet, öğrenim türü ve mesleği tercih etme sebepleri açısından incelenmesine ilişkin sonuçlar tablo 5 ve 6'da yer verilmiştir.

Tablo 5.

Formasyon Eğitimi Alan Fen Edebiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz Yeterlilik Puan Ortalamalarının Cinsiyet ve Öğretim Türüne Göre t- Testi Sonuçları

		N	\bar{x}	S	Sd	T	p
Cinsiyet	Kız	125	91.32	10.96	146	.132	.895
	Erkek	23	91.00	8.87			
Öğrenim Türü	Birinci öğretim	116	91.29	10.04	146	.050	.961
	İkinci öğretim	32	91.18	12.73			

Tablo 5'e göre, formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir ($t(146)=.132$, $p>.05$). Kız öğrencilerin mesleğe yönelik puan ortalamaları $\bar{x}=91,32$, erkek öğrencilerin

ise $\bar{x}=91.00$ 'dir. Bu nedenle, öğretmenlik mesleğine yönelik öz yeterlilik ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığı, kız ve erkek öğrencilerin aynı düzeyde öz yeterlik inancına sahip oldukları söylenebilir.

Yine aynı tabloda, formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik puan ortalamalarının öğrenim türüne göre de anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t(188)=.262$, $p>.05$). Birinci öğretim öğrencilerinin öz yeterlik puan ortalamaları $\bar{x}=91.29$, ikinci öğretim öğrencilerinin ise $\bar{x}=91.18$ ' dir. Bu bulgu da her iki öğretim grubundaki öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin aynı düzeyde öz yeterlik inancına sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 6.

Formasyon Eğitimi Alan Fen Edebiyat Fakültesi Öğrencilerinin Mesleği Tercih Sebeplerine İlişkin Betimsel İstatistikleri ve Öz Yeterlik Puanlarının Mesleği Tercih Sebebine Göre ANOVA Sonuçları

Betimsel İstatistikler				Tek faktörlü Anova Sonuçları						
Mesleği Tercih Sebepleri	N	\bar{x}	S	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
1. Tesadüfen	11	86.09	10.29	Gruplar Arası	1691.81	4	422.95	4.04	.00	3-4
2. İş güvencesi nedeniyle	16	88.68	8.70							
3. Kendi isteğiyle	103	92.66	10.15							
4. Çevremin etkisiyle	6	78.33	15.74	Gruplar İçi	14937.37	143	104.45			5-4
5. Ailemin istemesiyle	12	93.91	9.49							
Toplam	148	91.27	10.63	Toplam	16629.18	147				

Tablo 6'da görüldüğü gibi formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin mesleği tercih sebeplerine göre öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik puan ortalamaları ve standart sapma değerleri farklılık göstermiştir. Mesleği çevrenin etkisiyle seçtiğini belirten öğrenciler en düşük öz yeterlik puan ortalamasına sahiptirler ($\bar{x}=78.33$). Bunu sırasıyla tesadüfen seçenler ($\bar{x}=86.09$), iş güvencesi nedeniyle seçenler ($\bar{x}=88.68$), kendi isteğiyle seçenler ($\bar{x}=92.66$), ve aile etkisiyle seçenler ($\bar{x}=93.91$) izlemiştir. Bu bulguların yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçlarına göre anlamlı bir fark oluşturduğu belirlenmiştir ($F(4,143) =4.049$, $p<.05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre ise mesleği kendi isteğiyle ($\bar{x}=92.66$) ve aile isteğiyle seçenlerin ($\bar{x}=93.91$), çevre etkisiyle seçenlere ($\bar{x}=78.33$) göre daha yüksek öz yeterlik inancına sahip oldukları görülmüştür.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Eğitim Fakültesi öğrencileri ile pedagojik formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin mesleki yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şöyledir:

Eğitim Fakültesi öğrencileri ile pedagojik formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz yeterlik inançları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle fakülte farkı öğrencilerin mesleki öz yeterlik inancını etkilememiştir. Her iki fakülte

öğrencileri de mesleğe ilişkin aynı düzeyde öz yeterlik inancına sahiptirler diyebiliriz. Bu bulgu Ilgaz, Bülbül ve Çuhadar'ın (2013) yaptığı araştırma bulgusuyla paralellik göstermektedir. Dolayısıyla söz konusu araştırma bulgusu ile elde ki araştırma bulgusu birbirini desteklemektedir.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öz yeterlik puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstermesidir. Cinsiyet, Eğitim Fakültesi öğrencileri için mesleğe ilişkin öz yeterlik inançlarını etkileyen bir değişken olarak bulunmuştur. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre öğretmenlik mesleğine yönelik daha yüksek bir öz yeterlik inancına sahiptirler. Demirtaş, Cömert ve Özer'in (2011) çalışmasında da erkek öğretmen adaylarının bayan öğretmen adaylarına göre kendilerini daha yeterli olarak algıladıkları görülmüştür. Azar (2010), Kahyaoğlu ve Yangın'ın (2007) çalışmalarında, mesleki öz yeterlik düzeyleri cinsiyete göre bir farklılaşma göstermezken, Çapri ve Çelikkaleli (2008), Özdemir (2008) çalışmalarında, öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançlarının kız öğretmen adayları lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusuna ulaşmışlardır. Bu durumun farklı örneklem grubu üzerinde çalışılmış olmasından kaynaklanabileceğini söyleyebiliriz.

Araştırmada Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri öğretim türünün öz yeterlik inançları üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Her iki öğrenim türündeki (I. ve II. Öğretim) öğrenciler öğretmenlik mesleğine ilişkin aynı düzeyde öz yeterlik inancına sahiptirler. Bu sonuç Özdemir (2008), Demirtaş, Cömert ve Özer'in (2011), çalışmalarıyla paralellik gösterirken, Demirtaş, Cömert ve Özer(2011), Eğitim Fakültelerinin cinsiyet, öğrenim türü ve bölüm ayrımı yapmaksızın bütün öğrencilere benzer yeterlik algısı kazandırmayı hedeflemesi gerektiğini dolayısıyla bu bulgunun beklentilerle uyumlu olduğunu belirtmişlerdir. Kahyaoğlu ve Yangın'ın (2007) çalışmasında ise II. Öğretimde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının kendilerini daha yeterli gördükleri belirlenmiştir.

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin mesleği tercih sebeplerinin öz yeterlik inançlarını etkilemeyen bir değişken olması araştırmada ulaşılan bir diğer sonuçtur. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri ile mesleğe yönelik öz yeterlik inançları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Özdemir'in (2008) çalışmasında ise öğretmenlik branşını kendi isteğiyle seçtiğini belirtenlerle, başka nedenlerden dolayı seçmek zorunda kaldığını ifade eden öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Araştırmada pedagojik formasyon eğitimi alan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öz yeterlik inançlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrenciler aynı düzeyde öz yeterlik inancına sahiptirler. Bu sonuç Çakır, Kan ve Sünbül (2006), Oğuz ve Topkaya'nın (2008) sonuçlarıyla örtüşmektedir. Şeker, Deniz ve Görgeç (2005), Saracaloğlu, Kumral ve Kanmaz'ın (2009) çalışmalarında ise kız öğrencilerin mesleğe yönelik yeterlik algılarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Söz konusu durum farklı örneklem gruplarıyla çalışılmış olmasından kaynaklanabilir.

Öğrenim türünün, Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öz yeterlik inançları üzerinde etkili olmadığı araştırmada ulaşılan bir diğer sonuçtur. Her iki öğretim grubundaki öğrenciler öğretmenlik mesleğine ilişkin aynı düzeyde öz yeterlik inancına sahiptirler. Bu durumda öğrenim türünün öz yeterlik inancı üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Araştırmada, mesleği tercih sebebi ise Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öz yeterlik inançlarını etkileyen bir değişken olarak belirlenmiştir. Mesleği kendi isteğiyle ve aile isteğiyle seçenlerin, çevre etkisiyle seçenlere göre daha yüksek öz yeterlik inancına sahip oldukları görülmüştür. Bu bağlamda meslek seçimini bilinçli ve isteyerek yapanların, o mesleğe ilişkin öz yeterlik inançlarının da yüksek olacağı söylenebilir.

Öğretmen öz yeterlik inancı (algısı) öğretmenlerin başarılarını etkileyen en önemli etkenlerden biridir. Bir öğretmen kendi alanında ne kadar bilgili olursa olsun öz yeterlik duygusundan yoksun

olduğunda derslerinde verimli olması beklenemez (Azar, 2010). Bu açıdan mesleğe ilişkin öz yeterlik inancı eğitimde başarının yakalanmasında önemli bir faktördür denilebilir.

Öz yeterlik algısı kişinin öğretmenlik eğitimini aldığı üniversite yıllarında başlayıp yaşadığı tüm öğretimsel deneyimlerle şekillenir. Dolayısıyla Eğitim Fakültelerinde ders veren öğretim üyelerinin de bu konuda daha dikkatli olmalarını gerektirir. Bu bağlamda, öğretim elemanlarının; öğrenme öğretme sürecinde öğrenci merkezli öğretmenlik davranışları, olumlu tutumları, etkili sınıf yönetiminde izlediği yaklaşımlar, öğretmen adaylarına iyi birer model olmalıdır. Öğretim elemanlarının, öğretmen adaylarının öğrenme sürecine etkin katılımlarını sağlamaları, dönüt ve düzeltmeler vermeleri onların öz yeterliklerini geliştirebilir ve öğretmenliğe ilişkin daha olumlu tutumlar kazanmalarını sağlayabilir (Oğuz ve Topkaya, 2008). Bu nedenle öz yeterlik inancına dönük çalışmaların hizmet öncesi öğrencilik yıllarında başlayıp öğretmen olarak göreve başladıkları ilk yıllarda belli aralıklarla incelenmesi önem taşımaktadır.

Bu çalışmada Eğitim Fakültesi öğrencileri ile Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin mesleki yeterlik inançları bazı değişkenler açısından ele alınmıştır. Bulguların desteklenmesi, literatürün zenginleştirilmesi için, değişkenler ve örneklem grupları artırılarak daha geniş çaplı araştırmalara ihtiyaç vardır.

Türkiye’de öğretmen yetiştirme sistemi sık sık değişikliğe uğrayan ve tartışılan güncel bir konudur. Özellikle kısa süreli öğretmenlik sertifika programlarının öğretmenlik sevgisi, bilinci ve motivasyonunu sağlamada yetersiz olacağı ve öğretmen yetiştirmenin sadece eğitim fakültelerinin işi olması gerektiği ileri sürülmektedir. Bu açıdan iki ayrı fakülte öğrencilerinin mesleki yeterliklerinin karşılaştırılmasına dönük çalışmaların artırılması, daha nesnel sonuçların ortaya konması açısından önemli görülmektedir.

Kaynakça

- Ashton, P. T., Webb, R. B. ve Doda, N. (1983). *A study of teachers' sense of efficacy (final report, executive summary)*. Gainesville, FL: University of Florida. (Eric Document Reproduction Service No. ED 231 833).
- Azar, A. (2010). Ortaöğretim fen bilimleri ve matematik öğretmeni adaylarının öz yeterlik inançları. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 235-252.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Newyork: Freeman.
- Çakır, Ö., Kan, A., ve Sünbül, Ö. (2006). Öğretmenlik meslek bilgisi ve tezsiz yüksek lisans programlarının tutum ve öz yeterlik açısından değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 36-47.
- Çapa, Y., Çakıroğlu, J., ve Sarıkaya, H. (2005). Öğretmenlik öz yeterlik ölçeği Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 30(137), 74-81.
- Çapri, B., ve Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 33-53.
- Demirtaş, H., Cömert, M., ve Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 96-111.
- Guskey, T. G., ve Passaro, P. D. (1994). Teacher efficacy: a study of construct dimensions. *American Educational Research Journal*, 31, 627-643.

- Güvenç, H. (2011). Sınıf öğretmenlerinin özerklik destekleri ve mesleki öz-yeterlik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(1), 99-116.
- Ilgaz, G., Bülbül, T., ve Çuhadar, C. (2013). Öğretmen adaylarının eğitim inançları ile öz-yeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 50-65.
- Kahyaoğlu, M., ve Yangın, S. (2007). İlköğretim öğretmen adaylarının mesleki öz yeterliklerine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 73-84.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet döneminde dal öğretmen yetiştirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1-2), 1-14.
- Linnenbrink, E. A., ve Pintrich, P. R. (2003). The role of self efficacy beliefs in student engagement and learning in the classroom. *Reading&Writing Quartely*, 19, 119-137.
- Oğuz, A., ve Topkaya, N. (2008). Ortaöğretim alan öğretmenliği öğrencilerinin öğretmen öz yeterlik inançları ile öğretmenliğe ilişkin tutumları. *Akademik Bakış*, 14, 23– 36.
- Özdemir, S.M. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretim sürecine ilişkin öz-yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 54, 277-306.
- Pajares, F. (1996). Self-efficacy beliefs in academic settings. *Review of Educational Research*, 66, 533-578.
- Pajares, F., ve Schunk, D. H. (2001). *Self-beliefs and school success: Self-efficacy, self-concept, and school achievement*. In R. Riding ve S. Rayner (Eds.), *Self-perception* (pp. 239-266). London: Ablex Publishing.
- Saracaloğlu, A.S., Kumral, O. ve Kanmaz, A. (2009).Ortaöğretim sosyal alanlar öğretmenliği tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik yeterlikleri, kaygıları ve akademik güdülenme düzeyleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 38-54.
- Schunk, D. H. (2009). *Öğrenme teorileri eğitimsel bir bakışla. (Çeviri Edit. Muzaffer Şahin)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Ertem Matbaacılık.
- Şeker, H., Deniz, S., ve Görgeç, İ. (2005). Tezsiz yüksek lisans öğretmen adaylarının öğretmenlik yeterlikleri üzerine değerlendirilmeleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42, 237-253.
- Taşkın Can, B., Cantürk Günhan, B., ve Öngel Erdal, S. (2005). Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen derslerinde matematiğin kullanımına yönelik öz yeterlik inançlarının incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 47–52.
- Tschannen-Moran, M., ve Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17,783–805.
- Üstüner, M., Demirtaş, H., Cömert, M., ve Özer, N. (2009). Ortaöğretim öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(17), 1-16.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.